

Vínek z veršů TURPISových

Alexandr Rosen

Obzvlášť milým gratulantům se sluší popřát v řeči vázané. Bylo by jistě snadné najít vhodnou básnickou formu, pár štěpných rýmů, eufonických oxymoronů, neotřelých metafor, snad jen s hyperbolami by byl v tomto případě problém – jak najít nadsázku dostatečně nadsazenou?

Trápila nás však jedna zásadní pochybnost: nezasloužil by si gratulant přece jen něco onačejšího, méně konvenčního? Odpovědí budiž následující výbor z díla TURPISova.

TURPIS je tak trochu plagiátor, ale plagiátor velmi plodný a vlastně *tak nějak* originální. Kromě toho je umanutým pedantem ve věcech formy a zcela ignoruje vše ostatní, pro což by badatel v říši negativních pravidel mohl mít pochopení. Proto ho jeho autor a duchovní otec Łukasz Dębowski nazval *Tím Ultimativním Retrieverem Poesie Ignorujícím Smysl* (přeloženo strojově). Když jsme se seznámili s jeho tvorbou v jazyce Mickiewiczově, nebylo možné odolat. Stačilo upravit fonetickou transkripci a repertoár básnických forem pro jazyk český, předhodit TURPISovi několik MB textů, a od té doby se nedaří mohutný básnivý proud zarazit.

TURPIS je ve věci své tvůrčí metody zcela otevřený. Začne tím, že se pokusí vše přečtené naporcovat podle předem

definovaných veršových schémat, takže odhalí i případné drobné rytmické prohřešky u svých kolegů (1a).

- (1) a. I světy jich v oblohu skvoucí
co ve chrám věčné lásky vzešly
- b. i svjeti jix f oblohu skvowcí
co vexrám vječné láski vzešli
- c. (i) svj(e)t(i) j(i)x f (o)bl(o)h(u) skv(ow)c(í)
c(o) v(e)xr(á)m vj(e)čn(é) l(á)sk(i) vz(e)šl(i)
- d. ?(i) svj!(e)t.(i) j?(i)x f !(o)bl.(o)h.(u) skv!(ow)c.(í)
c?(o) v!(e)xr.(á)m vj!(e)čn.(é) l!(á)sk.(i) vz!(e)šl.(i)
- e. ?!?!...!. owcí
?!?!...!. ešli

Recituje si přitom nahlas (1b), slabikuje (1c) a přizvukuje (1d – jde o slovní přízvuk, vykřičník označuje přízvučnou slabiku, tečka nepřízvučnou, zde neuvedená dvojtečka vedlejší přízvuk, otazník všechny možnosti). Výsledné metrum takto zpracovaného potenciálního verše se porovnává s definovanými schématy. V případě, že potenciální verš některému schématu odpovídá, je uložen spolu s metrem a rýmem (1e) do databáze. Kousek databáze vzniklé zpracováním Máchova Máje a Erbenovy Kytice viz (2).

J4 oc moc	až vzadu zmizí její moc
J4 oc noc	jak dlouhá noc jak dlouhá noc
J4 oj hoj	hoch ve hladině vodní hoj
J4 oj stroj	i pošetilé pýchy stroj
	stroj se sestřičko moje stroj
J4 ol dol	je pouhé temno širý dol
J4 ol kol	co hvězdy létající kol
J4 or bor	tam bříza k boru k bříze bor
J4 or tvor	čas lásky láskou každý tvor
	v čas lásky láskou každý tvor

Veršová schémata se definují takto: např. čtyřstopý jamb má schéma USUSUSUS (J4), pěti a sedmislabičný verš bez rozlišení přízvuku, oblíbený v japonské poezii, AAAAA (H5) a AAAAAA (H7). Označení v závorkách slouží k budování slok. Ze čtyřstopých jambů můžeme sestavit čtyřverší s obkročným rýmem J4a_J4b_J4b_J4a, ze schémat H5 a H7 haiku, které je bez rýmu: H5a_H7b_H5c. Středník rozděluje sloky, verše se mohou opakovat: J4a_J4b_ ; _! 2_! 1 (ve druhé sloce se opakují verše ze sloky první v opačném pořadí).

Sloky se však tvoří až v dalším kroku, kdy múzy (působící prostřednictvím generátoru náhodných čísel) vedou TURPISovu ruku lovcí v databázi tak, aby byly naplněny definice básnických forem.

distichon

na okénko tuk tuk tuk staví most přes řeku bug	člověk jako zářný vzor dobří chlapci zlatých hor
pouze mechanický akt zapomenout každý fakt	kam ty milá blecho kam do čepice musím tam
je to její první vrh věřím ve svobodný trh	zisků maximální zisk víno ku půněbí tisk

haiku

u krčmy v trávě příští i stromy ráje nebem se tísni	něco k lepšímu minulou noc jsem takto předseda přece
patočkům rád čtu snad se nám to podaří už někdo musel	angsoc daleko ve větru křečovitě a několikrát
si jih jihnulí dával na tu vzdálenost svěřte se oknům	jim bolí nohy davý doslova davý smírčí kameny
vysoká bílá obrovská tvář z plakátů jediné slovo	zpět na agregát důstojníci a vzorní za fúrou mizí

kvartet

chaosu života víra
jednoho portýra
do něho nalili rumu
přichází k rozumu

terceto

hřibátko černé na břehu skáče
my jsme kdys vyšli z hladu má
žlutý člun pluje děvče v něm
pláče

limerick

jedním uchem tam a druhým ven
 k manifestantům promluvil člen
 policejního sboru
 aby po jejich vzoru
 nezávislosti o právech žen

sapphická strofa

vandruješ vandruju já do mlýnice
 na léto mám dvě uši k naslouchání
 mlýnice mlynářovi do čepice
 máš vychování

triolet

duše soudruha stalina cítí
 ale všichni si zlomili vaz
 krátce ze světa sovětský svaz
 duše soudruha stalina cítí
 v severočeském revíru svítí
 skladů mají již za krátký čas
 duše soudruha stalina cítí
 ale všichni si zlomili vaz

nových uhelných ložisek šíře
 a jednodušnost stranických řad
 dobrých přírůstků pomocný sklad
 nových uhelných ložisek šíře
 a svým příkladem ve značné míře
 je však úplně formální snad
 nových uhelných ložisek šíře
 a jednodušnost stranických řad

gazel

žalosti potom po roce
 a žabí havěď v potoce
 milý bože co já zkusím
 upřený v cestu divoce
 a knížetem jest oráč zván
 vzmohou se šíře široce
 krkavce se proměňuje
 přinesou blahé ovoce
 nepřítok hop plot neplot pán
 pohřební píseň skřehoce

rondel

ebnereschbach říkejte za cizí dceru vlastní dám uslyšíš nenaříkejte znám tebe již má hvězdo znám	pracují dále po staru tvář ozdobenou nápadnou všichni se v dobrém rozmaru zmateni hloubkou záhadnou
---	--

ach utrhni pane však sám věští ozve hlas nechtějte ebnereschbach říkejte za cizí dceru vlastní dám	předměstí vilu ukradnou to obrovská stavba tvaru pracují dále po staru tvář ozdobenou nápadnou
---	---

mamičko s lavice ptejte vykládati tak že ten chrám je lásky čas zve k lásky hrám pro pána boha zeptejte ebnereschbach říkejte za cizí dceru vlastní dám	bezhlen mně na krejcaru ve větru kruh a dopadnou hvězdy hynou kam zapadnou zpuštěném lihovaru pracují dále po staru tvář ozdobenou nápadnou
--	--

sonet

jsem ráno růže v hedváb vyšívala
obláček stádo teplý vítr shání
kdo dneska ještě v úctě se tu sklání
ruka má marně rozplést se chystala

teď jedem jeden skok vzduch odpočívá
opadá květ stará se kolik je ti
ví a já mám být sám střízlivý wan czi
podzim či jaro slavík jarně zpívá

sám toulám se u řeky lučinami
to z kupek lidských kostí vlhkým chladem
můj kývá stín společnost poklonami

zpíval tak protek žití den jak to jsme
naposled ode mne odešla hladem
jak stín jsem jako úplněk co noc je

balada

na mazlení myšičko myš
a já brouček a já brouček
mír nehne se myška ni již
a já brouček sekal souček
to je vnouček malý klouček
se v hrsti spočítám je hned
to je bába to je vnouček
hned jedna dva tři čtyři pět

pan doktor mě povídal cos
všechno snědla udělala
nos větší nežli nosí kos
padala tralala mala
běhala myška běhala
bramboru položil ji před

na něj padala tralala
hned jedna dva tři čtyři pět

rozpíchá běž zajíčku běž
li kocour kořata jak jsi
než se husa naděje než
spi princi můj malinký spi
také mařenku jakpak by
dětských let rozezvoňte svět
mečí mé mé mé mé já chci
hned jedna dva tři čtyři pět

pět cos to janku cos to sněd
mi vyjde-li sluníčko dnes
hned jedna dva tři čtyři pět

Turpisovo dílo pochopitelně není uzavřeno. A to ani co do kvality: tak třeba by mohl správně recitovat i zkratky, případně brát v úvahu morfologické značky a neklást přízvuk na zvrtné *se*. Nebo by mohl na požádání tvořit hexametry. Nebo by se mohl dokonce vzdát aspoň části svého ignorantství a brát v úvahu syntax – to kdyby si vybíral ze syntaktických (pod)stromů treebanku. Ale možná, že by tím jeho verše pozbyly oné svěžesti a nehledanosti. A že by se někdy mohl zapojit do něčeho prakticky užitečného? Ti, kdo Mistra znají, o tom mají své pochybnosti.

Stránka s programem TURPIS Łukasze Dębowského (česká verze bude k dispozici tamtéž): <http://www.ipipan.waw.pl/~ldebowsk/software.html>

Z TURPISovy české knihovničky: George Orwell: 1984; Jaroslav Hašek: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války; Bohumil Mathesius: Zpěvy staré Číny; Rudé Právo, ročník 1952; www.baby-eli.com/server/hratky.htm; www.klaus.cz; Karel Hynek Mácha: Máj; Jan Neruda: různé; Ludvík Kundera: různé; Otokar Březina: různé; Karel Jaromír Erben: Kytice; Edith Pargeretová: Zelená ratolest

O českém veršování a rýmování se TURPIS poučil z Poetického slovníku J. Bruknera a J. Filipa, MF 1997

Děkujeme Łukaszovi Dębowskému za TURPISe, a také Mileně Hnátkové, Janu Kockovi, Milanu Křenovi a Haně Skoumalové za pomoc s opatřováním vhodné literatury.